

מאוצרות הפרשה

אתה רואה שהוא סוחב על הגב את השל, זאת אומרת שהוא לא התבייש! מילא, אם הוא היה מכניס את השל לתוך שק, אז באמת, היינו מבינים שהוא מתבייש. אבל אם הוא סחב אותו על הגב, איזו בושה יש לו?! בא ר' אליהו לופיאן, ואומר יסוד נורא, שרק "אבי תורת הנפש" יכל לומר דבר כזה. אומר ר' אליהו לופיאן – תדע לך, אדם ששואל שאלות כאלה, זה אדם שלא יודע מה נעשה בליבו של אדם.

אומר הנביא (שמואל א' טו, ז) כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְהָאֱלֹהִים יִלְבָּב. רק הקב"ה רואה מה נעשה בליבו של אדם. אומר ר' אליהו לופיאן כל – גנגסטר – ראש עבריינים, שנראה לך כמו 'מלך העולם' – יש לו מרצדס עם גג פתוח... נועל נעלי קרוקודיל... הולך עם מלבורו... גורמטים ו"חיי" על הצוואר... תדע לך, כשהוא נמצא בביתו, הוא מרגיש אכול על תפקידו: "איך אני נראה כגנב?! איך מסתכלים עליי בחוץ?!" כשהוא בא לשוק הכרמל, שזוהו ה"מעוז" שלו, כולם רועדים וצועקים "הכל בוזל...הכל בוזל", כי ה'שריף' הגיע. אבל כשהוא הולך הביתה, ונמצא בתוך ארבע אמותיו עם אשתו והילדים, הוא מתבייש במצב שבו הוא נמצא.

עפ"י הדברים האלה, נוכל להבין בע"ה, את המשך הדברים שהוא כותב בספר לב אליהו: כותב ר' אליהו לופיאן – רק הקב"ה, שברא את האדם ויודע מה טבעו, יכל לקבוע הלכה כזאת, שהגנב שהתבוה, מקבל 20% פחות בעונש, כי הוא התבוה. כלפי חוץ, אתה לא רואה עליו שום בושה. הוא סוחב עליו את הכבש כמו מולם. אבל אני הקב"ה, שאני יודע מה בלבו של אדם, אני אומר לך – האדם הזה בוש ונכלם כשהוא חוזר הביתה! בתוך ליבו הוא אכול! כשהקב"ה מודד עבירה, ומודד מצוה, הוא מודד אותה לפי הצער, לפי העלבון, ולפי ההנאה שהיתה לו, הן בעבירה והן במצוה. אומר ר' אליהו לופיאן – שמעתי מר' איצ'לה בלזר, ששאל שאלה עצומה: אומרים חז"ל – ארוסה שזינתה דינה בסקילה. נשואה שזינתה, דינה בחנק. שאל ר' איצ'לה בלזר – ארוסה עדיין לא גרה אצלו, העונש שלה יותר חמור?! זה היה צריך להיות בדיוק להיפך – נשואה שזינתה בסקילה, וארוסה שזינתה בחנק! למה זה בדיוק להיפך? אמר לי ר' איצ'לה בלזר – היסוד של ההנאה בעבירה, גם בא בחשבון. בשעה שהיא ארוסה, היא יכלה ליהנות ממעשה העבירה, כי אין אימת בעלה עליה. אבל כשהיא נשואה, אימת בעלה עליה, וההנאה בעבירה לא תהיה מושלמת! הקב"ה בוחן כליות ולב ברבדים הנמוכים ביותר, להבין כל עבירה כמה הנאה היה בה, גם הרטה היה בה, וכמה צער היה בה. כל דבר בא לידי מנין. "והדבר הוא דק מן דק ע"י נבדק", לשונו של ר' אליהו לופיאן.

אם כך זה בעבירה, על אחת כמה וכמה במצוה: "ולא יבוש מפני המלעיגים עליו" – "אדם הולך לעשות מצוה, ובעצם קיומה נגרם לו צער או בזיון, אומרת המשנה (מסכת אבות ה, כג) לְפֻזִים צִעָרָא אֲגָרָא – טוב אחד בצער, ממאה שלא בצער! (הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א)

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב, כד)

אמרו חז"ל (אבות פ"ו) 'בשעת פטירתו של האדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעש'ט בלבד. וזה הפי': "אם כסף תלוה" אם רצונך שכספך ילוה אותך לעולמך, דע לך כי "את העני" רק מה שתתן לעני "עמך" זה ילך עמך. (הרמ"מ מקוצק)

ואלה המשפטים אשר תשים לפנים. כי תקנה עבד עברי (כא, א-ב)

מפני מה פרשת משפטים פותחת בענין העבד העברי, הגנב שאין לו מה לשלם ונמכר לעבד? הלא ישנם ענינים שהם לכאורה תדירים יותר – הלואה, גמ"ח שבו אדם פותח וכדומה. תירץ הגאון רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל, אם לאדם יש שני בנים: האחד – פיננער, ירא שמים, והשני, נעבעך, ירד מן הדרך, נהיה גנב. היכן מונח הראש של האב? בבן הגנב. הוא כל הזמן חושב: איך עוזרים לו, איך מוציאים אותו מהבוץ. הקב"ה הוא אבינו, ואם יהודי נהיה גנב – הדאגה הראשונה שלו יתברך היא: מה עושים עם בני הגנב? איך מצילים אותו מרדת שחת? (יהי ראובן)

אם אדוניו יתן לו אשה (כא, ד)

מבואר ברש"י שאין לתת לו אשה אלא אם כן יש לו אשה. ותמהו העולם, הרי אמרו בקידושין ס"ט. יכולים ממזרים ליטרה, על ידי שיגנוב ואז ימכרוהו לעבד עברי, ויתנו לו שפחה כנענית. ולמש"כ רש"י שאם אין לו אשה לא נותנים לו שפחה, הרי בהכרח שלא היה לממזר אשה מקודם, שהרי אסור לבוא בקהל, ואיך יתנו לו שפחה?

וביאר הגאון רבי אהרן ייטלש בספרו זרע אהרן, שהרי מה הסברא שאם אין לו אשה אין מוסרין לו שפחה, כדי שלא ידבק בה וישאר עמה ושוב לא ישא אחרת ויפגום זרעו, ולכן אמרו שרק מי שיש לו אשה ואז כבר דבוק באשתו הראשונה ולא ירצה לישאר עם השפחה. וממילא בממזר שלא יכול לישא אחרת, בזה לא חששו לאסרו כדי שישא אשה כשירה, שהרי אינו יכול לישא אשה כשירה, לכך גם באין לו אשה מוסרין לו שפחה, כדי שאח"כ ישוחררו זרעה ויהיו כשרים לבוא בקהל. (פניני קדם)

וארבע צאן תחת השל (כא, כז)

נשאלת השאלה – למה עושים הנחה על של? כי ברגע שהגנב גנב את השל, הוא שם אותו על הכתף, וזה גרם לו לבושה. על בושה הוא קיבל הנחה של 20% נשאלת השאלה – לקחת של על הכתפיים זה ביזיון?! משה רבינו, גדול הדור! נתן התורה! לקח של על הכתפיים. כך כתוב במדרש. מספר המדרש (שמות רב, פרשה ב, אות ב) – אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נודמנה לו ברכה של מים, ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע שרץ הייתי מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר ודם כך חיך אתה רעה צאני ישראל, הוי: ומשה היה רועה.

מרימים את הכבשה על הכתפיים, שתי רגליים מימין, שתי רגליים משמאל ומתחילים ללכת. איזו בושה יש לגנב בזה?! נשאלת השאלה – כל בושה זה ככה? תופסים גנב שעלה על המרזב, ועל הדרך נקרעו לו המכנסים. מגיע הגנב לשופט: "כבוד השופט, אל תשאל איזה ביזיונות. ירדתי מהמרזב ונקרעו לי המכנסים.. יים. בבקשה ממך, 20% הנחה..." נשאלת השאלה – ממתי העונש נקבע לפי הבושה? יגיד לו השופט: "אל תעלה על מרזבים, לא יקרעו לך המכנסים, ולא תצטרך להתבייש!" הוא גנב, על מה מגיעה לו הנחה?! אומר ר' אליהו לופיאן – אם הוא גנב, מגיע לו עונש כפול! איך הוא לא התבייש לגנוב? אם

הכל תלוי בשמיעה

וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת אוּ אֶל הַמְזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אֶזְנוֹ בַּמְרָצַע וְעָבְדוּ לְעֵלָם (כ"א, ו')

ופרש"י ע"פ המכילתא: "ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אברים שבגוף? אמר ר' יוחנן בן זכאי: אֶזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב - תרצע. ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אֶזְנוֹ לעצמו - תרצע".

לכאורה עלינו להבין, הלא העבד לא חטא באמצעות האוזן, הוא רק שמע את האזהרה באוזן, ועבר עליה באמצעות כל גופו! אם כן, מדוע כאשר קוצבת התורה את עונשו, היא מגבילה אותו לאוזן ששמעה את האזהרה, ולא לכל הגוף אשר ביצע את העבירה בפועל? את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

כאשר הגיע הרבי מגור לראשונה אל ביתו של הרבי מקוצק, הוא נדהם למראה עיניו: הבית התנהל בלא כל השגחה, וחפציו היו בבחינת 'הפקר'... לא אחת נעלם חפץ מחפצי הבית, ובאשר לנסיבות העלמותו, ניתן היה רק לשער כי נגנב...

לאזינו של הרבי הגיעה שיחה שהתנהלה בין משמשו של הצדיק, ר' פייבל, ובין הרבנית, שהתווכחו ביניהם אודות חפץ כל שהוא ש'נעלם' מן הבית. בתוך דבריו התאונן המשמש ואמר לרבנית: "זכי מדוע לא יגנבו כאן, כשהכל 'הפקר' בלא כל השגחה?".

דברי המשמש הגיעו לאזני הצדיק שישב בחדר האחר, והוא מיהר להגיב בזעקה: "פייבל! אני לא מבין אותך. איך אפשר לגנוב? הרי כתוב בתורה 'לא תגנובו!'..."

לימים סיפר הרבי מגור לחסידיו, כי באותה שעה ששמע את קולו הרועם של הרבי מקוצק, כשהוא תוהה כיצד ניתן לגנוב בשעה שהתורה אסרה זאת, נדמה היה לו כי אכן לא ניתן במציאות לגנוב מאומה, בשל האיסור שהטילה על כך התורה!

הרי לנו, שכאשר האדם מרגיש באמת את משמעות האיסור, ולנגד עיניו עומד מי שאסר עליו לעשות מעשה פלוני - אינו מסוגל כלל לעבור על האיסור!

ומכאן, תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של בעל ה'סוכת דוד' שהיה אומר כך:

כאשר אדם חוטא, מעשה החטא רק מוציא מן הכח אל הפועל את העובדה שהוא לא שמע בצורה חזקה מספיק את האיסור... שכן אילו היה שומע את האיסור במלא עצמתו, כראוי - הוא לא היה מסוגל כלל לעבור עליו! על כן, את הגנב מענישים ברציעת אֶזְנוֹ דוקא, משום שעיקר החטא ושורשו הוא שלא שמע את האיסור כראוי באזניו, בעוד מעשה העבירה אינו אלא תוצאה של שורש פורה ראש ולענה זה...

("ללמדך - שמות" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

לזה מחבירו מטבע מזויף ונשתמש בו האם חייב לפרוע ההלוואה

שאלה: ראובן לווה משמעון מטבע בן 10 ₪ שהיה מזויף כדי לנסוע במונית, ראובן הבחין בזיוף אולם לא היתה ברירה בידו והוא מסר לנהג את המטבע המזויף. הנהג לא הבחין בזיוף וקיבל את המטבע. והנה הנהג הוא עכו"ם וראובן אינו חייב לו כעת כסף, ונמצא שקיבל משמעון הנאה בשווי 10 ₪, אמנם המטבע עצמה שקיבל לא היתה שוה כלום. האם חייב לפרוע לשמעון את ההלוואה או לא?

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שאע"פ שמטבע זה אינו כסף אלא חספא בעלמא, מ"מ חייב להשיבו לשמעון בתורת פקדון שקיבל מידו, ושמעון יכול לתבוע 10 ₪ תמורתו. וכן הורה הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, והוסיף דיש להורות כאן מטעם אחר, דמרגע שיצא המטבע מידי שמעון לידי ראובן בתורת הלוואה, יכול שמעון לטעון שלא המטבע שלו הוא המזויף אלא מטבע אחר הוא, וראובן אינו נאמן לטעון טענה זו. ומעשים שבכל יום במי שפורט כסף בצייג ומקבל 1000 דולר, ולאחר מכן בא בטענה שאחד השטרות מזויף, יכול בעל הצייג לטעון שמאחר שיצא מן החנות שוב אינו נאמן לטעון שקיבל שטר מזויף ויתכן שאחר כך החליף את אחד השטרות שקיבל בשטר מזויף. ומ"מ אף אם שמעון מאמין לראובן בזה, מ"מ יכול לתבוע את המטבע בתורת פקדון וכדברי הגר"ח קניבסקי.

והגאון רבי יצחק כץ שליט"א אמר שיש בזה חילוק בין מטבע שהזויף שלה הוא ניכר לעין והרבה מבחינים בו, ומטבע כזאת אינה בגדר עובר לסוחר ואין לה שם מטבע כלל וא"כ מעולם לא לווה ראובן משמעון כלום. אמנם מטבע שהזויף שלה הוא עדין ולא הרבה מבחינים בו ומטבע כזאת היא עובר לסוחר בזה שפיר חלה ההלוואה וראובן חייב להחזיר לשמעון את הכסף. והביא ע"ז את דברי הניתה"מ בסימן רז, דמי שמכר לחבירו בהמה וחבירו לחבירו ואח"כ נמצאת טריפה ראשונה, כל המכירות בטלות, דיש כאן מקח טעות. וכעין זה ענו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי שמואל יעקב לנדא שליט"א. וגם הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א אמר שאין ראובן חייב להחזיר לשמעון כלום, דשימוש במטבע מזויף הוא בגדר גזל גמור. (וישמע משה)

חידה שבועית

אוריאל קנה בקבוק קולה מחיר 3 ₪ ו-60 אצרות האוכר אחר לו שקבל כסף חזרה עבור הקבוק למחזור. אוריאל שאף את האוכר "כמה אקבל אם אחזיר את הקבוק?". האוכר החליט לצנות לו בחידה, ואמר: מחיר המשקה לבד, יקר יותר מחיר הקבוק הריק ב-3 ₪ ו-20 אצרות, מה ההחלר שקבל אוריאל עבור הקבוק הריק?

מחזור: שמואל מרדכי גרינוולד נ"י

תשובה לחידה פרש"י: יובל. תשובה לחידה: רכבל - רכבת.

מזל טוב

מרכז העיני: משפחות שורץ - אלידע ברוך פרידמן להולדת הבן הנכד משפחות גרוזמן-פומרנציק להולדת הבת-הנכדה-הנינה
משפחות ורטהיימר-שרטר-בנעט להולדת הבן- הנכד-הנין **גני הדב:** משפחת רוטנברג לאירוסי הבת משפחת ויסברג להכנס הבן לעול תורה ומצוות
משפחות גולדשטיין - טנבוים להולדת הבת הנכדה משפחות גולדשטיין - שטיגליץ להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות משפחת ברננה להכנס הבן לעול תורה ומצוות
משפחות מליק - סלושיץ לנשואי הבן הנכד משפחות אשכנזי - דויטש לנשואי הבן הנכד משפחות קגר - פרדמן (מרכז העיני) להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com